

LIST ZA SOKOLSKI NARAŠTAJ

GODINA XX

BROJ 12

SADRŽAJ

STRANA

1. Na koncu godine	305
2. Nekoliko pisama pok. br. Miška Jovanovića	306
3. Соколово село	309
4. Zakaj — kam?	310
5. Naša dinastija	312
6. Veliki ljudi govore...	313
7. Osem življenj	314
8. Na pragu 1939 godine	317
9. Naši pesniki: Sveta noć. — Zima. — Божић. — Дан Уједињења. — Домовино! — У зимско вече. — Očinski dom	318
10. Radovi našeg naraštaja: Prvom decembru. — Napred, ni koraka natrag! — Od Betine do Šibenika	322
11. Glasnik: Film istiskuje sve druge zabave. — Navale iz vazduha nisu baš uspešne. — Carnuntum će iskopavati. — 10 miliona radio slušača u Ne- mačkoj. — Odeljak za nejelce. — Novi mikroskop. — Za šalu	325

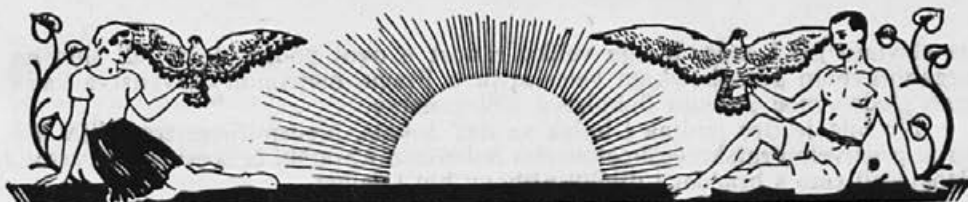
»Sokolić« izlazi na kraju svakoga meseca. Godišnja pretplata Din 20'—, polu-
godišnja Din 10'—, pojedini broj Din 2'—.

Urednik: Josip Jeras, Ljubljana, Levstikova ulica 19.

Izdaje Savez Sokola Kraljevine Jugoslavije (E. Gangl). — Naslov uprave:
Uprava sokolskih listova, Ljubljana, Frančiškanska ulica 6. Telefon br. 2312.
Račun pošt. štedionice 12.943.

Rukopisi se šalju na adresu urednika, pretplate i narudžbe upravi sokolskih
listova.

Tiska: Učiteljska tiskara u Ljubljani (pretstavnik Francè Štrukelj).

U LJUBLJANI, DECEMBAR 1938
GODINA XX ● BROJ 12

Svoj braći saradnicima i sestrama saradnicama kao i pretplatnicima »Sokolića« želimo vesele božićne praznike i srećnu Novu godinu.

Zdravo!

UREDNIŠTVO »SOKOLIĆA«

NA KONCU GODINE

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

Na 31 decembra svake godine slavimo »Staru godinu«, to je poslednji dan građanske godine, kada se nalazimo na koncu jedne, a na početku druge godine. Vrijedno je, da na taj dan malo razmišljamo.

Poslovni ljudi u uredima praviće tog dana tzv. bilansu rada, t. j. neke vrste obračun. Preispitaće knjige, račune, spise i sastavljati obračune. Cilj je tom poslu, da se vidi koliko je u odnosnom radu bilo dobitka, a koliko gubitka. Ako je gubitak bio veći od dobitka, nastojaće u idućoj godini popraviti ovaj manjak i postići dobitak.

Slično bi morali i svi pojedinci da rade na staru godinu. Svaki živ i pamećan čovjek mora se danas dobro zamisliti u svoj rad u prošloj godini. Vreme je novac! To moramo dobro imati na pameti. Ono što prođe više se ne vraća. I ako samo sekundu provedemo u neradu, izgubili smo novac, pače više nego novac, jer je vrijeme skuplje od novca.

Svačiji je život ograničen. Prije ili kasnije čovjek mora da umre. Ako mu život prolazi u neradu, nije vrijedan tog života, jer je upropašćivao vrijeme i tako umjesto korisnog člana ljudskog društva bio je trut, parazit ljudskog društva. Sve to moramo imati na umu svaki dan, a naročito na zadnji dan godine. Pa ako na koncu našeg razmatranja i preispitavanja našega rada ustanovimo, da smo bili nemarni u prošloj godini, obećajmo sami sebi, da ćemo iduće godine biti vredniji. Tu našu odluku moramo da počnemo provoditi u djelo već prvi dan Nove godine i tako nastaviti svaki dan. Onda će nam svaki dan biti veseliji i vedriji, rad će nam biti lakši i korisniji, kada budemo znali, da smo i mi korisni članovi našega naroda, kome moramo posvećivati sve naše sile, sav naš rad i nastojanje. To smo kao Sokoli dužni činiti svakoga dana, jer to od nas traži ne samo sokolska pripadnost već i otadžbina.

Za nas Sokole bilo je u prošloj godini i radosti i žalosti. Radosna je za nas bila, jer smo u njoj proslavili dvadesetgodišnjicu našeg oslobođenja i ujedinjenja. Taj jubilej smo naročito svečano proslavili mi Sokoli, a svečano

ga slavimo još i sada. Drugu veliku radost u ovoj godini doživljali smo na nezaboravnom svesokolskom veleslavlju u Pragu, metropoli Slavenstva kada smo gledali moć i snagu Sokolstva i Slavenstva.

No bila je ova godina i bolna za nas Sokole. Neusmiljena tragedija, što ju je proživelo bratsko češkoslovačko Sokolstvo i bratski češkoslovački narod. Saosjećali smo s braćom i dijelili njihovu bol i žalost.

A kad ponoćno zvono navijesti, da je prošla u nepovrat stara, a započela nova godina, zaželimo sebi, braći, narodu i državi, svemu Slavenstvu i Sokolstvu: Srećniju i bolju — 1939 godinu!

NEKOLIKO PISAMA POK. BR. MIŠKA JOVANOVIĆA

HAJRUDIN ĆURIĆ,
S a r a j e v o

Sa željom da ovo nekoliko pisama posluži kao prilog istoriji predratnog Srpskog Sokolstva u Bosni i Hercegovini, u kojoj je pok. br. Miško Jovanović, kao starešina »Srpskog sokola« u Tuzli i nadzornik posavsko-podrinjskog okruga Srpske sokolske župe bosansko - hercegovačke, odigrao veliku ulogu, objavljujem ih hronološkim redom, bez ikakve izmene u tekstu.*

Gimnastičko društvo
Srpski soko

I

D. Tuzla 19. Jula 1911

Bratskoj
Srpskoj Sokolskoj Župi Bosansko - Hercegovačkoj

u Sarajevu.

Na vaše br. pitanje od 16. ov. mj. odgovaram, da ću sudjelovati na II hrv. svesokolskom Sletu u Zagrebu, dočim na srp. hercegovačkome u Trebinju neću moći sudjelovati, prema tome ne mogu ni Župnoj sjednici sudjelovati. U slučaju ako se bude sjednica održavala, mene će zastupati na istoj voda Župe br. Stevo Žakula.

Zdravo!

Miško P. Jovanović,
nadzornik okruga tuzlanskoga.

II

Draga braćo!

Prilikom održavanja II herc. srp. sokol. Sleta u Trebinju,** pozdravio sam ovaj Slet u ime nas posavsko-podrinjskih srp. Sokolova, telegrafski ovijem riječima:

Srpskom Sokolskom Sletu

Trebinje

Sakupljenoj braći pod barjakom srpskog sokolstva i misli, želimo uspjeha u plemenitom radu, duhom učestvujemo u današnjem slavlju, sekundirajući sa tih(e) Save i brze Drine braći u kršne vrletine: Hercegovci i Bosanci sokolovi sivi Zdravo posavsko-podrinjski Srpski Sokolovi.

Zdravo!

Miško P. Jovanović,
nadzornik okruga S. S.

Nadzornik sokolskog okruga
posavsko podrinjskog

III

Bratskoj

Srpskoj Sokolskoj Župi

u Sarajevu.

Na dopis koji ste uputili Sokolima, da vam se javi (pošalje) spisak onih Sokolova, koji su priložili za »Crveni Krst«, javljam br. Župi, da sam ja kao nadzornik okruga, u svoje vrijeme, pozvao sve Sokole u mojem Okrugu, da međusobno sakupe pri-

* Pisma su pisana ćirilicom, a datumi u njima su po starom kalendaru. (Pisac.)

** Održao se 6 i 7 avgusta po starom kalendaru. (Pisac.)

loge. Ovome su se odazvali Sokoli iz: Tuzle, Brčkog, Zvornika, Bratunca, Doboja, Koprivne, Gračanice i Puračića, i sakupljeno je u svemu 1606 kruna. Ovu svotu sam poslao srp. centr. Banci u Sarajevo kao prilog: Srpskih Sokolova i Sokolica posavsko - podrinskog Okruga.

Ovo je držim dovoljno, i nije potrebno detaljniji (poimenički) spisak.

Zdravo!

Tuzla 9 XII 1912.

Miško P. Jovanović.

IV

Nadzornik sokolskog okruga
posavsko podrinskog

Bratskoj
Srpskoj Sokolskoj Župi bosn. - herceg.

u Sarajevu.

Izvještavam br. Župu, da su izaslanici br. društava iz Tuzle, Puračića, Doboja, Dervente, Modriče, Gračanice, Kožuha, Vranjaka i Koprivne održali u Kožuhama u nedelju 10 ov. mj. sastanak, na kome su se sporazumjeli da održe svoj sokolski slet u Kožuhama na treći dan sv. Duhova o. g. a sa ovim programom:

1. Zajednička slobod. vježba, koju će kombinovati prednica srp. Sokola iz Tuzle.
2. Česka slobodna vježba za Sokolice, vježbače Sokolice iz Tuzle, Puračića i Dervente.
3. Srpska vježba s palicom, vježbače Sokoli iz: Tuzle, Puračića, Gračanice, Doboja, Dervente i Modriče.
4. Stavovi borenja, vježbače Sokoli iz: Kožuha, Vranjaka i Koprivne.
5. Vježbe na vratilu, vježbače Sokoli iz Tuzle. Natjecanja biće za Sokole, u bacanju kocke, koplja i skoku, a za narod u bacanju kocke i trčanju.

Zdravo!

Tuzla 11 Marta 1913.

Miško P. Jovanović.

V

Nadzornik sokolskog okruga
posavsko podrinskog

Bratskoj
Srpskoj Sokolskoj Župi bosn. - herceg.

Sarajevo.

Izvještavam br. Župu, da će Sokoli iz Priboja, Brčkoga i Gor. Žabara održati svoj Slet u Brčkome na prvi dan Duhova o. g. Ujedno umoljavam br. Župu, da u javnost dade priloženi dopis o Sletovima, a po mogućstvu u Uskršnji broj.

Zdravo!

Tuzla 10 IV 1913.

Miško P. Jovanović.

Prilog:

1 Dopis za javnost

VI

Bratskoj
Srpskoj Sokolskoj Župi bosansko - hercegovačkoj

u Sarajevu.

Na poziv br. Župe od 19 ov. mj. na godišnju Skupštinu, kao nadzornik sokolskog okruga posavsko-podrinjskog, smatram za dužnost, da javim br. Župi, odnosno Skupštini sljedeće:

Do Đurđeva dana 1913, dok nisu bile proglašene iznimne mjere i nad srpskim Sokolstvom Bosne i Hercegovine, Sokoli posavsko-podrinjskog okruga radili su i vježbali, istom snagom i napretkom, kao i u godini 1912.

Poslije iznimnih mjera, nekoji Sokoli, kao u Zvorniku, Bjeljini, Brčkom, Tuzli i Puračiću, pod teškim okolnostima, počeli su ponovo rad, dok svi ostali, većim dijelom ni do danas ni su još otpočeli.

Na moj poziv pismima i putem javnosti, do danas mi ni jedan Soko u mome Okrugu ne posla izvještaja o svome radu. Zao mi je i savjest me grize, da u ovoj godini ne mogoh ni jedan put obići Sokole u ovome okrugu. Priključujem se predlogu br. Sokola u Tuzli, da Župa nastoji naći jednoga agitatora pravoga pripovjednika sokolske Ideje, koji bi obilazio pojedina mjesta, unosio života u postojećim Sokolima, — pokretao i osnivao nove Sokole.

Molim br. Župu, da me razriješi dalje dužnosti kao nadzornika Okruga — želim srpskome Sokolstvu istrajna rada i napretka, — kličem sokolskim pozdravom

Zdravo!

Miško P. Jovanović.

Tuzla 26 februara 1914.

Godinu dana dočnije, 3 februara 1915, kao što je poznato, austrijske vlasti su obesile pisca ovih pisama.

Slavko Hotko:
„Znamenje“
(lesorez)

Прве наше јединице појавиле су се у нашим градовима. То није никакво чудо, јер у сваком граду има довољно способних људи за вођење друштва. Наше је село било раније заостављено у том погледу иако се не сме рећи да по селима није било људи који би водили наша друштва. По среди је слабо старање и песимистичко гледање на успешан рад Соколства на селу. Срећом то није трајало дуго, јер се напоскон дошло до једне истине. Наиме, соколска идеја треба и мора да буде прихваћена од свих слојева у нашем народу, јер ће тек тада имати свој пуни значај. Један наш брат са села лепо је рекао: Држава гради велику железничку пругу. На крају радова установи се да недостаје део трачница да би се пруга могла довршити како би се она могла искористити.

Исти је случај и са Сокољством. Да би се соколски рад ограничио само на град, ми не бисмо имали данас оно што имамо. Не би од Соколства наше село осетило ону корист, која је данас на сваком кораку очигледна, те према томе, оно не би служило сврси, којој је намењено, не би служило целом народу већ само једном његовом делу.

Чим су учињени први покушаји, дошло се до уверења да наш сељак прима соколску идеју као своју, те да нема бојазни за неуспех за онога који се лати соколовања на селу. Истина је горка, што ми имамо данас доста села, која, иако имају интелектуално јаким људи, немају соколска друштва. Опет није криво село, већ ти наши интелектуалци, којима је »испод части« да се нађу заједно на истом послу с нашим сељаком иако су они синови тог села.

Ако пак зађемо у то соколско село, тек тада ћемо видети разлику између села где постоји и оног где не постоји наша соколска јединица. То се на сваком кораку може опазити само ако се мало обрати пажње. Сеоска омладина, окупљена око соколане, добија други узгој од оне која је остављена улици да је она узгаја. Наши сељаци - Соколи имају у себи поноса, смисла за лепоту, ред и рад. Њихово понашање и опхођење је далеко на вишем степену од оних који не залазе у соколане. То је моралан и узгојни утицај Соколства на наше сељаке. Каква је тек награда онима који вежбају? Они тек осећају благоволно деловање телесног узгоја на самим себи.

Све то нам сељак-Соко зна и зато он не напушта соколске редове. Он је срастао са соколаном и сматра се за туђина ако једнога дана напусти соколске редове и врати се улици. Често пута ми видимо како су наша сеоска друштва и чете остављена од свих те их сами сељаци воде и то добро воде. Само има једна подмукла и опасна болка, која nagriza здрав соколски организам нашег села. То је придолазак оних, којима је циљ да међу нашу сеоску омладину убаце своју идеју, која је смртоносна по наш соколски организам. Те и такве незване не смемо трпети ни једног часа. Наш организам не сме бити затрован којекваким штетним формулама, које нам доносе ови »апостоли« и народни изроди.

Ми морамо бити свесни, да је Сокољство општенародна узгојна нестраначка организација, која има за циљ хударедно и телесно подизање својих припадника. Нас не сме ништа да заваљава, јер морамо бити свесни истине, да се само кроз Сокољство може доћи до остварења наших опште народних идеала. Све је друго лаж и обмана. Ако будемо високо држали нашу соколску заставу, ако будемо чврсти и одлучни у својим намерама, онда је сигурно да ће Сокољство кроз село створити нови живот и новог југословенског човека.

ZAKAJ — KAM?

RUDOLF HORVAT,
Š k o f j a L o k a

(Dalje)

Ujetnik.

Nekdanja opuščena tovarna je predelana v tabor ujetnikov. Na dve strani velike sobe z desetimi posteljami, v sredi dolg, širok hodnik, ki ga uporabljamo tudi za obednico. Pritličje in nadstropje. Zunaj majhno dvorišče, ob njem vojašnica naših stražnikov. Straže povsod, ne bližaj se zidu! Ujetnik si, ujeti sovražnik! Dvakrat na dan poimensko klicanje, dvakrat v noč pregled v sobah. Ponoči luč v sobi, da ne uideš. Če si se zagrnil čez glavo, da ti ne sije luč v oči, te pregledujoči častnik odkrije. Mogoče si pobegnil in Bog ve kaj natlačil pod odejo. Pred sobo na hodniku ves dan razglašen klavir. Nekateri ujetniki si krajšajo čas, drugi si ob tem kvarijo že itak razbičane živce. Vseposvoda šum, neprestan šum, govorjenje, trobljenje, hoja italijanske straže, vmes pa ta nesrečni klavir!

Živci, živci! Pa brezdjelje! Kaj hočeš! Ležati ne smeš, sedeti ves čas ne moreš, hoditi naokoli po dvorišču v tistem strašnem neprestanem krogu ti tudi že preseda. Kaj! V začetku je slabo! Nimaš knjig, nimaš ničesar, da bi uničil dolgi čas. Čez štirinajst dni ali mesec se stanje izboljša. Ob prvi plači kupiš slovar italijansko-nemški, učiš se besed, da čimprej razumeš, da lahko čitaš. V začetku gre počasi, pozneje vedno hitreje. Polagoma se začne tudi drugače boljšati. Od doma prispe pošta, ti smeš pisati vsak teden dve dopisnici in mesečno dve pismi. Od doma prispe tudi nekaj knjig. Tako prečepiš skoro ves dan pri knjigah, premlevas vmes novice iz časopisov, poslušas desetič, stotič vojne zgodbe svojih sotrpinov. Vsak teden enkrat prideš na vrsto, da greš na sprehod iz taborišča. Po trideset jetnikov, spredaj pet, zadaj pet stražnikov s podčastnikom in dežurnim častnikom, petdeset korakov spredaj in zadaj še ena patrulja. Eno uro tja, eno uro nazaj. Kje je lepa prostost, ko si hodil sam, kjer in kamor si hotel! Kdaj se lahko povzpneš zopet enkrat v gore — v krasne gore, v samoto božjo. Tja gor, kjer ne vidiš, ne slišiš nikogar, kjer se glasi le glas prirode.

Kdaj, kdaj bo konec tega strašnega nemira, te neprestane bližine istih ljudi, ki ki jim natanko poznaš že vso njihovo notranjost. Ves čas isti obrazi, ves čas isti ljudje, ista soba, isto dvorišče, pa ti stražniki in to trobljenje, pa ta klavir, ta neznosni klavir! Živci, živci!

Čas beži le prav počasi. Tam nekje daleč grme še vedno topovi, še padajo in vstajajo in padajo ljudje. Še stoje fronte, še ni konca. Kdaj in kakšen bo konec?!

To vprašanje se ponavlja v naših pogovorih neprestano. Odgovarjaš nanj le v družbi svojih najožjih tovarišev Slovencev in Hrvatov. Vsi mi se razumemo. Ne govoriš pa o njem z drugimi, z oholimi predstavniki gospodujočih avstrijskih narodov. Ne govoriš o njem z Nemci, ne govoriš z Madžari, ki pa itak večinoma ne znajo drugega kakor svoj krasni jezik. Seveda gospodujočemu »stomilijonskemu« narodu zadostuje njihov jezik. Kaj bi govoril z njimi, da bi se ti pri tem stiskala pest! Hvala Bogu, da ti ni treba. Zato tičimo le mi Jugoslovani skupaj in sanjamo o zmagah, o svobodi.

A v te sanje udari kruta resnica. Kobarid—Caporetto! Zmaga nemško-avstrijska, strašen beg italijanske vojske v oktobru 1917. Zmagoslavje pri gosposkih narodih, žalost, potrtnost pri nas. Kaj bo z nami, ako res popolnoma zmaga German. Kaj bo z nami, z našim narodom. Kobarid! Zmagoslavje mine kmalu tudi našo gospodo. Izgubimo še precej dobre postelje, zmanjšajo nam obrok kruha, poslabša se hrana. Mi pa smo večinoma mladi jedci! Kaj bi s tistim koščkom kruha! Glej ga ali pojej! Ko bi bile tu tiste zavržene skorje v domači krušni omari. Prav je imela takrat mati, ko je rekla: »Še rad jih boš jedel, pa jih ne boš imel!« No, pa so se sedaj uresničile njene besede. Kruh, mladega človeka življenje, so nam sedaj utesnili! Poprej si ga lahko še kupil, sedaj pa imaš samo še ta košček. Pojej ga zjutraj ali kadar hočeš, več ne dobiš.

Ne dobiš pa tudi ne več časopisov, da bi se Italijanom skrivoma posmehoval. Tako smo ostali brez zveze z zunanjim svetom. Le z veliko podkupnino so dobili sem ter tja katerega.

Tako minejo dnevi, tako pa minevamo tudi mi pogreznjeni sami vase. Že nam prične presedati ves ta čas, vse to življenje. Spremembe, spremembe! Mine žalostni božič, pride novo leto 1918. Bo li konec v tem letu in kakšen? Zmaga? Naša ali vaša? Pronicajo vesti o popolni propasti ruskega kolosa, v marcu pa puhnejo skozi skrivne ventile vesti o veliki, zmagoviti nemški ofenzivi. Kaj bo z nami? Pogreznemo se Slovani sami vase, gospoda triumfira. Žal nam je, da nismo študirali angleščine. Če res zmaga German, bi šli preko velike luže. Le v suženjstvo ne nazaj!

Pa tudi konec vsega tega se bliža. Nekega dne v aprilu 1918. odidejo s skrivnostnimi nasmehi bratje Čehi, nekaj dni nato pa udari tudi naša ura. Vsi Jugoslovani in Romuni se poslovimo od svojih nekdanjih gospodarjev, da ne občutimo nikdar več njihovega gospodstva. Nikdar več!

Vozimo se nazaj v Chiavari in potem po lepi rivieri, ki je baš v najlepšem cvetju. Bajne, pisane barve vsepovsod, da samo strmiš in občuduješ. Lepota! Na oni strani pa morje, široko nepregledno morje spremlja vso tvojo pot, vse tja do ošabne Genove.

Tu izstopimo in odpeljejo nas skozi ozke ulice navzgor vedno višje v staro trdnjavo »Forte Sperone«, ki je nekoč varovala to bogato, ošabno mesto. Tam gori je naš novi dom. Tam med onimi debelimi zidovi, v majhnih sobah, temnih, mračnih hodnikih smo vendar enkrat Jugoslovani sami med seboj. Sami, brez nadzorstva gospodarjev! Sami, že na pol svobodni!

Že na pol svobodni! Smo sicer še ujetniki, a vendar smo Slovani — prijatelji — skoraj zavezniki. Kongres tlačenih narodov aprila 1918. v Rimu nas je rešil more nadzorstva gospodarjev. Svobodno nam teče govorica, svobodno, glasno govorimo o svobodi, o Jugoslaviji. Nič več more, nič več nadzorstva!

Sprehajamo se po trdnjavskem obzidju, štiri metre široki in dve sto metrov dolgi terasi, od koder je čudovit, očarljiv razgled. Tik pod nami amfiteatersko razpoloženo mesto Genova s svojim velikim pristaniščem, tja daleč pa tisto lepo, široko, brezbrežno morje. Užitek, ko hiti pogled, ki je bil toliko časa zaprt, tja v nedogled. Svoboda!

Tudi živci so dobili svojo svobodo. Debeli zidovi trdnjave ubijajo vsak šum, povsod vlada mir, mir. Tako blagodejno vpliva to, da še danes občutim tisti edinstveni učinek prvega večera v novem domu. Ko sem prvič po osmih mesecih zopet enkrat sam v sobi (tovariša sta odšla k sosedom v vas), sam, popolnoma sam, se mi zdi, kakor da bi me polivali z mlačno vodo. Živci so se začeli pomirjati, zato ta božanski, edinstveni občutek. Lepo nam je bilo tam! A naša pot — prava pot, ko smo našli res pravo smer — pot svobode — se je šele začela.

Le kakih 14 dni smo ostali tam, nato smo romali zopet dalje. Šli smo na končno postajo svojega ujetništva in začetno postajo popolne svobode.

Na koncu aprila nas zopet nalože v avtomobile in nato drvi vlak nazaj po rivieri proti jugu. Mimogrede pozdravimo viseči stolp v Pizi, se ustavimo v Firenci, pa zajadramo na jug v pokrajino Umbrijo. V mestecu Nocera-Umbra je naša končna postaja. Končna postaja našega ujetništva, začetna postaja svobode.

Nocera Umbra — dobrovoljski tabor.

Nocera Umbra — jugoslovanski dobrovoljski tabor! V sredi dveh hribov pod najvišjimi Apenini leži nekdanje zdravilišče z nekakšno mineralno vodo. Med zelenim drevjem dve veliki zdraviliški poslopji »Grand Hotel« in »Palazzo Roma«. V sredi dvorišče, ob njem upravno poslopje. Na dvorišču lep drevored, tenišče. V »Grand Hotelu« večja dvorana za prireditve, kavarna, odprt hodnik z lepimi arkadami. V njem pipe z zdravilno vodo. Vse skupaj je sedaj obdano z visoko žično mrežo, ob kateri hodi italijanska straža.

V ranem jutru smo dospeli tja. Pri vratih nas že čaka večja množica jetnikov, ki pričakujejo znancev. Globok vtis tega srečanja. Med temi pričakujočimi nima večina nobenih častniških našitkov na avstrijskih uniformah več, na kapah ne rozete

Franca Jožefa. Namesto nje narodni trak. Mnogi pa nimajo več kap, ampak nosijo srbske šajkače z narodnim trakom. Vsi ti že vedo kam in zakaj!

Veselo se pozdravljajo znanci, ki so se znašli po mnogih letih, nekateri seveda popolnoma nepričakovano. Sešla sta se dva brata, sešli sorodniki, sešli šolski in vojni tovariši. Pozdravljanje vse križem, izpraševanje novic o domu, saj so bili nekateri že v Italiji od l. 1915.

Tudj mene pričakuje veselo presenečenje. Med čakajočimi me spozna Lavrenčič Stanko iz Postojne po govorici kakor rojaka. Beseda da besedo in končno sva dognala, da sem nečak svojega strica častnika pilota Jurija Kraigherja. Ta spi tam gori v drugem nadstropju »Palazza Roma«. Kje in kako se najdejo sorodniki.

(Dalje prih.)

Slavko Hotko: „Ujedinjenje“ (lesorez)

NAŠA DINASTIJA

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

(Govor pred vrstom.)

Kada kažemo: naša dinastija, odmah nam se srce ispunja ljubavlju, jer mislimo na našu slavam ovjenčanu dinastiju Karadordevića, koja je uistinu naša narodna dinastija, potekla iz naše sredine, iz narodne krvi. Mi smo srećan narod, koji ima dinastiju svoje krvi i svog jezika, dok toliki drugi narodi imaju tuđe dinastije, doseljene k njima iz stranih krajeva u bližoj ili daljoj prošlosti.

Naš narod je uvijek težio za svojom dinastijom, naročito oni dijelovi našega naroda, koji su robovali tuđinu, kojima su vladale strane dinastije, tuđe krvi i tuđeg jezika, koje su nam učinile mnogo zla (sjetimo se samo Zrinjskog i Frankopana, koje je dao ubiti Leopold I Habsburg), čije vladare nismo nikada mogli voliti.

Jedan strani ugledni novinar, koji je vidio s kolikom je ljubavlju naš narod dočekivao svog Kralja i članove Kraljevskog Doma napisao je: »Tolike ljubavi prema svom vladaru i dinastiji nije još niko vidio, koliko ljubav pokazuje jugoslovenski narod prema svom vladaru i njegovoj kraljevskoj dinastiji.«

Zar ovim riječima treba išta dodati? Zar se svi nismo uvjerali, kolikom je ljubavi dočekivan neumrlji Kralj Vitez za svog puta po našoj Otadžbini? A zar će se iko naći ko će da zaboravi onaj tužni povratak Kralja Mučenika u raseviljenu Otadžbinu? Od Jadrana do Zagreba, od Zagreba do Beograda čekao je narod na koljenima svoga vladara da se pokloni Njegovu prahu, da Mu zahvali na svemu što je učinio za Jugoslaviju, koju je spasio i ujedinio, da Mu se zakune da će svi slušati riječi njegovog amaneta: Čuvajte Jugoslaviju!

Kad samo na to pomislimo, onda osjetimo što to znači imati svoju dinastiju, živjeti s njome i za nju!

Da! Dužnost je svih nas tolika i svih Jugoslovena, da ne samo ljubimo našu narodnu dinastiju, već da smo i uvek gotovi da za nju damo i naše živote, da joj budemo zahvalni i odani, jer samo dinastiji Karadorđevića možemo zahvaliti našu slobodu i ujedinjenje!

VELIKI LJUDI GOVORE...

S. SVOBODA,
Z a g r e b

Tolstoj: »Jedini put napretku čovječanstva jeste: razvijanje svijesti i moralnog osjećaja u narodu.«

Velimirović: »Samoodržanje i borba za opstanak, to je početna tačka. Heroizam je krajnja tačka. Krajnjoj tački treba juriti, a ne stajati na početnoj.«

Ruskin: »Nema sata u mladosti, koji ne bi bio sudbonosan, ni časa koji bi se mogao nadoknaditi, kao ni udarca, koji bi na rashladnjelom željezu mogao nadomjestiti udarce zanemarene u pravo vrijeme.«

Buddha: »Moć volje prelazi u snagu tijela.«

Tagore: »Neka naš život bude jednostavan u svojoj spoljašnjosti, a bogat unutrašnjom vrednošću.«

Gete: »Svoju vrijednost najlakše ćeš procijeniti po načinu na koji vršiš svoju dužnost. A što je tvoja dužnost? Ono što sadašnjost od tebe zahtijeva.«

Konfucije: »U važnim poslovima budi uvijek oprezan i misli na opasnosti. Ko se ničega ne boji biva iznenađen od opasnosti.«

Temistije: »Beskoristan život je rana smrt.«

La Fonten: »Trčanje ne koristi ako za vremena ne podemo na put.«

Koran (muslimanska sveta knjiga): »Mastilo učenjaka i krv mučenika imaju pred nebom istu vrijednost.«

Marko Car: »Klanjati se velikim ljudima i zagrijavati se njihovim idealima nije sramota; sramota je ne imati ideala i puziti pred tiranima.«

Sokrat: »Ako s riječima ne tučeš nećeš ni sa štapom.«

Vidović: »Fatalno je po našu zemlju pođe li u korak za Evropom, jer će nas još u mladosti zateći starost.«

(Dalje.)

Watt je delal poskuse najprej z navadnimi sodi, iz katerih je narejal parne posode, in s palicami, ki jih je izvotljeval, da bi iz njih napravil parne piščali. Skozi mesece je delal noč in dan, preizkušal nove načrte, se prepričeval o sili pare, nadomeščal cilinder z izposojeno medeninasto približno čevljo dolgo brizgalko, dokler se mu končno niso jasno rodili v mislih glavni principi parnega stroja. Pisal je prijatelju: »Vse moje misli pripadajo temu stroju. Ne morem misliti na nič drugega.« Najel je staro klet in delal dva meseca na svojem modelu. Njegovi aparati so bili preprosti: njegov delovodja je umrl; in ko je bil stroj dokončan, je imel napake na vseh straneh. Njegova bivša obrt in uprava raznih aparatov je bila popolnoma zanemarjena. Misli je, da je našel pravi princip; toda svoje rodbine vendar ni mogel pustiti gladovati. Z žalostjo v srcu in telesno utrujen je napisal: »Ni bolj bedaste stvari na svetu od iznajdb.« Ubogi Watt!

Izmed vsega je najbolj potreboval denarja — denarja, da bi kupoval hrano, da bi kupoval aparate, da bi si mogel privoščiti oddih za premišljevanje. Končno je privedel neki prijatelj dr. Roebucka, trgovca z železom, da bi postal Wattov družbenik, plačal njegov dolg 5000 dolarjev, izdejstvoval patent ter izpopolnil stroj. Watt se je podal v London po svoj patent, toda nebržni uradniki so ga tako dolgo zadrževali, da je pisal domov svoji mladi ženi v popolnoma obupanem stanju. Toda Marjeta, ki je ohranila pogum tudi v najtesnobnejši revščini, mu je odpisala: »Ne muči se, tudi če stvari ne uspevajo tako, kakor bi hotel; za to Te prosim. Če ne uspe stroj, uspe nekaj drugega. Nekaj gotovo uspe.«

Ko se je vrnil domov, je delal šest mesecev, da bi uredil svoj stroj. Cilinder, ki je bil znatno razbit, je bil skoro za nič; bat, čeprav ovit s plutovino, v olju namočenimi krpami in starim klobukom, je vpuščal zrak in izpuščal paro; in model je utrpel težko poškodbo. »Danes,« je dejal, »začenja tridesetpeto leto mojega življenja, toda mislim, da sem storil komaj za 35 par dobrega na svetu; a ne morem si pomagati.« Pot do uspeha ni bila lahka.

Dr. Roebuck se je močno zadolžil ter mu ni mogel pomagati kakor je bil obljubil: Watt se je žalostno obrnil k zemljemerstvu — poklicu, ki se ga je bil lotil, da bi pregnal najhujšo bedo. Bil je slabega zdravja, hodil je ven ob najslabšem vremenu, njegova obleka je bila često premočena; življenje se je zdelo skoro neznosno. Ko se je nekoč mudil na takšnem merilskem poslu, je izvedel, da je Marjeta, njegova ljubljena žena, umrla. Bil je docela uničen. Kdo naj skrbi za njegovo malo deco, kdo naj bo v bodoče »tolažba njegovega življenja,« kakor jo je često nazival? Često se je pozneje ustavljal na pragu svojega skromnega bivališča, da si da pogum za vstop; saj je ni bilo več, da bi ga v njem pozdravila. Delila je z njim revščino, slave in bogastva ji ni bilo dano deliti z njim.

A sedaj je nastal odločilni obrat v njegovem življenju, čeprav boji še nikakor niso minili. V Birminghamu (Birmingem) je živel Matthew Boulton (Bolton), bogat tovarnar, za osem let starejši od Watta. Zaposloval je v svoji železarni čez 1000 ljudi, ki so izdelovali ure in posnemali dragocene podobe. Bil je prijatelj Benjamina Franklina (Frenklin),^a s katerim si je dopisoval o parnem stroju, in od dr. Roebucka je slišal tudi o Wattu in njegovi iznajdbi. Prigovarjali so mu, naj bi mu pomagal. Toda Watt je čakal na pomoč še nadaljnja 3 leta. Devet let je že preizkušal svojo iznajdbo; bil je zadolžen, brez poklica, bolan. Kaj je mogel storiti? Zdelo se je, da njegovo življenje konča brez uspeha.

Končno se je dal Boulton pridobiti za izdelavo strojev in je obljubil Wattu tretjino čistega dobička, če ga bo kaj. En stroj so sestavili Boultonovi ljudje in deloval je, da je bilo veselje. Kmalu so prišla nova naročila, ker so bili rudniki v slabem stanju in je bilo treba iz njih sesati vodo. Sreča kakor tudi nesreča prihaja redkokedaj sama. Prav tedaj je ponujala ruska vlada Wattu 5000 dolarjev letno,

^a Angleški državnik in novinar, iznajditelj strelovoda (1706—1790).

če bi hotel iti na Rusko. Taka vsota je bila čudovita. Kako mu je bilo žal, da Marjeta ni doživela tega dne!

Družba ga tedaj ni mogla dobro pogrešati; in tako je ostal v Birminghamu ter se je tam oženil drugič s Škotinjo Ano Macgregorovo, da bi skrbela za njegovo deco in mu vodila gospodinjstvo. Bila je popolnoma drugačna od Marjete Millerjeve: bila je sicer dobra gospodinja, toda zdi se, da ni imela nobene onih ljubkih lastnosti, ki širijo sončno svetlobo tudi v najpreprostejši domačnosti.

Ko so bili Wattovi in Boultonovi stroji gotovi, ter se je zdel uspeh že zagotovljen, so se pojavile zopet druge zapreke. Stroje so porabljali v nekih cornwallskih (Kornual) rudnikih, ki so imeli čudna imena, kakor »Pivo in kolači«, »Pšenična Fani«, »Pšenični Abraham«, »Jedilna shramba«, »Kuharjeva kuhinja« in pod. Čim so rudarji spoznali, da ti stroji vršijo dobro službo, so se odločili, da uničijo patent, pokazujoč na to, da imata Boulton in Watt patent na stvar, ki je potrebna svetu. Bile so razposlane peticije, ki so povzročale obema udeležencema mnogo neprijetnosti. Nekateri ljudje so tudi poizvedovali za tajnostmi konstrukcije, podkupujoč in opijanajoč delavce, tako da so izdajali tajnosti podjetnikov. Nepristano se je patent zlorabljal, vsak trenutek je prihajalo k sporom. Nikdo bi ne veroval, kakšni lopovi so na svetu,« je rekel Watt.

Medtem se je Boulton, čigar podjetje se je bilo močno razraslo, zelo zadolžil v teh časih slabih trgovskih poslov in od vseh strani so izterjevali njegove deset-tisočne dolge. Watt je v razburjenosti skoro zblaznel. Pisal je Boultonu: »Ne morem mirno spati, dokler ne bodo te denarne zadeve na nekak način rešene. Sem kakor da me tlači mora, morijo me skrbi.«

Kmalu nato je Watt iznašel svoj tiskalni stroj za kopiranje, proti kateremu je bila spočetka velika opozicija, ker se je mislilo, da izidejo kovana imena in kovane črke. Toda čez nekoliko časa je nastalo veliko povpraševanje po njem. Boulton je poskušal Watta pregovoriti, naj bi skonstruiral rotačni stroj; toda to je izvršil njun delovodja William Murdock (Mordak), iznajditelj plinske razsvetljave. Ta je tudi sestavil model prve lokomotive, katera je pripravila nekega vaškega pridigarja skoro do blaznosti, ko se je peljala nekega večera puhajoč po ulici. Bil je svojima delodajalcema vdan in je za nju mnogokrat delal po cele noči; in vendar sta mu svetovala, naj bi ne mislil več na svojo lokomotivo, da bi je morda ne izdelal in da bi potem ne zapustil njune tvrdke. O človeška sebičnost! Nikdar ga nista napravila za družbenika. Čeprav je iznašel mnogo, ko je bil dovršil svoje dnevno delo, je vztrajal zvesto v njuni službi vse do konca svojega življenja. Mr. Buckle (Bokl)⁷ pripoveduje o Murdocku tole posrečeno zgodenco: Prišel je na to, da se more porabljati ribja koža mesto zdriza, ter se je podal v London, da bi o tem obvestil pivovarje. Nastanil se je v lepi hiši. Uporabljal je svoje stanovanje kot laboratorij in je nadaljeval svoje poskuse. Predstavljajte si posestničino iznenadenje, ko je vstopila v sobo in videla, kako na njenih tapahiranih stenah visijo vlažne ribje kože. Iznajditelja z njegovimi kožami je kmalu odslovila. Ko je bil rotačni stroj dokončan, sta družbenika stremila za tem, da izdejstujeta patent. Toda joj! Mlinarji so bili vsi proti njim, kajti dejali so, »če se bo moka mlela s paro, se ustavijo vodni in parni mlini in ljudje pridejo ob delo.« Boulton in Watt sta gledala z zaničevanjem na oviro, ki jima jo je pripravljala človeška nevednost. »Izvajajte samo dalje ta razlog,« je rekal Boulton, »in potem moramo sami uničiti vodne mline ter se povrniti v stanje, ko so mleli žito z ročnimi mlini.«

Watt je iznašel tedaj svoj »paralelogram« in regulator, da bi bilo mogoče urejati hitrost stroja. Prihajala so velika naročila iz Amerike in Zapadne Indije. Toda dobiček je prišel šele, ko so bili izdali dve sto tisoč dolarjev. Napočila je prijaznejša doba za težko preizkušane iznajditelja. Poparjenost ga je zapustila, ni si želel več smrti, kakor še do nedavna.

Čez nekaj časa si je postavil lepo hišo v Heathfieldu (Hoisfild) pred skupinami dreves in cvetja; v okolici je bilo mnogo krasnih izprehodov. Tukaj se je zbiralo nekoliko največjih duhov sveta: dr. Priestley (Pristli), ki je odkril kisik, sir William

⁷ Angleški zgodovinar (1821—1862).

Herschel (Hiršl), dr. Darwin, Josiah Wedgwood (Džosia Uedžud) in mnogi drugi, ki so se razgovarjali o literaturi in znanosti.

Gospej Wattovi se je tako gabila gnusoba in tako je mrzela usnjati predpasnik ter zamazane roke svojega moža, da si je uredil podstrešno sobico, kjer je mogel delati, ne da bi ga nadlegovala njegova žena s svojim ometihom in z brisačo.

Saj niti svojima dvema psičkoma ni nikdar dovolila steči po sobi, dokler si nista osnažila tačic na predpražniku. Kadar koli je prišla do moževe tabatjere, jo je odnesla, ker se ji je zdelo njuhanje nečisto. Če Watt zvečer ni zapustil jedilnice ob času, ki ga je določila, je poslala slugo, naj odnese luči. Če so bili pri njem na obisku prijatelji, je tiho rekal: »Iti moramo« ter je počasi odhajal iz sobe. Takšno zadržanje mu je gotovo bilo sitno tako kakor nekaj neuspehi v mehaniki. Ostajal je po cele dneve v svoji kamriči, sedeval ni z ostalimi pri mizi ter si je pripravljaval sam hrano v ponvi na holandskem ognjišču. Človeku se poraja vprašanje, ali se ni večkrat, kadar je tam notri delal sam, spomnil Marjete, katere obraz bi bil razsvetlil tudi ta temni kot.

Zadel ga je uničujoč udarec. Njegova edina hči Jessie (Džesi) je umrla in umrl je tudi njegov ljubimec, sin Gregor, najljubši prijatelj Humphryja Davyja (Hamfri Devi),⁸ mlad mož, ki je odlično študiral ter bil odličen govornik. Boulton je umrl pred svojim družnikom, ljubljen in objokovan od vseh. Držal se je nasveta, ki ga je bil dal nekoč Wattu: »Obdržite si, če je le količkaj možno, jasno misel ter veselo srce; ne glejte na zapreke — na tak način pojdete prijetno skozi življenje.«

Watt je umrl mirno l. 1819. v 83. letu. Bil je pokopan v krasni handworthski⁹ cerkvi. Tukaj stoji Chantreyevo (Centri) mojstrsko delo — spomenik, ki predstavlja iznajditelja. Drugi je v Westminster Abbey. Ko so zaprosili lorda Bronghama, naj bi sestavil napis za ta nagrobnik, je rekel: »Smatram ta poziv za največje počaščenje, ki me je doletelo.« Sir Mackintosh (Mekintoš),¹⁰ pravi o njem, da je največji iznajditelj vseh časov in narodov. In Wordsworth¹¹ piše o njem: »Radi velikosti in obsežnosti njegovega genija ga smatram za največjega duha, ki je izšel iz te zemlje.«

Po težkem boju je dosegel slavo in bogastvo. Rudniki odpirajo svoje zaklade samo onim, ki so dovolj vztrajni in kopljejo dovolj globoko. In življenje popušča le napram takim, ki imajo pogum in voljo premagati ovire.

Heathfield¹² je prešel v roke drugega posestnika, toda mirna podstrešna sobica še je prav takšna, kakršno je zapustil James Watt. Tukaj je velik modelačni stroj in mnogo poprsij, deloma kopiranih. Tu je žepni robec privezan k drogu, ob katerega se je opiral z glavo. Drog sam že razpada. Male posodice s kemikalijami, ki so se počasi izsušile, se nahajajo naokoli po regalih. Nekoliko posušenih grozdov leži na krožniku in pepel je na ognjišču enako, kakor je bil, ko je sedeval pred njim. Tesno poleg je kovčeg njegovega ljubimca Gregorja, napolnjen z njegovimi šolskimi knjigami, pismi in otroškimi igračkami. Tega je hranil plemeniti starec pri sebi vse do zadnjega trenutka.

⁸ Angleški kemik (1778—1829).

⁹ Handsworth (Hendsvert) je mesto blizu Birminghama.

¹⁰ Angleški politik, filozof in zgodovinar (1765—1832).

¹¹ William Wordsworth (Uiljem Uördzurd) je slovit angleški pesnik (1770—1850).

¹² t. j. Wattova hiša v H.

NA PRAGU 1939 GODINE

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

Na pragu smo nove 1939 godine. Kao da se nalazimo pred spuštenom zavesom iza koje ne znamo što stoji i što nas čeka. Ili, bolje rečeno, kao da se nalazimo ispred tristošezdeset i pet zavjesa, od kojih ćemo svakog dana dignuti po jednu i zaviriti t. j. doživjeti ono što je iza te zavjese.

Ljudima nije dano da zagledaju što im nosi budućnost. Sigurno je i bolje da je tako, jer bi onda tek nastao pravi kaos, kada bismo znali što nas čeka u budućnosti. Istina, ljudi se bave poricanjem i nagađanjem što nam nosi budućnost, ali to je samo jalov posao. Ko je, n. pr. mogao pogoditi ono i najmanji deo onoga, što se zbilo u prošloj godini? Sigurno niko!

Poslovica kaže, da je svaki čovjek kovač svoje sreće. To često vrijedi i za čitave narode. Na narodima je, kako će živjeti, kako će im biti, što će im se desiti. Spreman narod, koji ima mudre vođe mnogo će toga moći da predvidi, mnogo koristi da postigne. Još bolje će poći onaj narod, koji je snažan, zdrav, prosvjećen i duhovno i materijalno jak.

Sokolstvu je upravo to i cilj, da svoj narod preporodi, ojača i podigne tjelesno i duhovno. Da nije bilo Sokolstva, njegovog rada i njegovih žrtava sigurno ne bi slavenski narodi tako skoro došli do oslobođenja i ujedinjenja, odnosno do ostvarenja svojih najljepših ciljeva.

Zato, kada se nalazimo na pragu nove godine, zamislimo se malo u naš zadatak i cilj. Od najmanjeg do najvećeg Sokola, sve nas čeka ista dužnost: biti korisni sinovi svog naroda, raditi za dobro svog naroda, ljubiti svoju domovinu i savjesno ispunjavati sve svoje dužnosti.

Na početku godine ljudi si međusobno žele da im ta godina bude srećna i blagoslovljena. Ali želje bi ostale samo želje, kada ne bi sami radili na ustvarenju tih želja.

Neka ovo par redaka potstakne naše naraštajce, da i u novoj godini s još većim žarom i ustrajnošću nastave svoj rad. Neka nikada ne zaborave, da na mladima svijet ostaje, da su oni uzdanica svoga naroda.

U to ime želimo svima mnogo uspjeha u radu u novoj godini 1939, koja će nam onda biti srećna i blagoslovljena!

SVETA NOĆ

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

Kada Badnje večje dođe
kada suton pada,
oseća se radost neka
sred sela i grada.

Čar to jeste one noći
što se sveta zove,
kad je svetlo s neba palo
više zemlje ove.

Kad horovi anđela su
sa nebasa pali,
i na polju betlehemsom
pesmu zapevali:

Neka mir je u nizini
ljud'ma dobre volje,
pa u miru doživeće
srećne dane bolje.

Zato ove noći svete
kad smo oko bora,
ove pesmi setiti se
svako od nas mora.

I biće nam još milije
badnje sveto večje,
pa božićna radost nikad
ostavit nas neće.

A ti, noći, sveta budi
vjesnik sreće bolje,
i donosi mir ljudima
što su dobre volje!

ZIMA

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

Baba zima
stiže već,
tjera nas za
toplu peč.

Carstvo zime
vlada sad,
vole njega
star i mlad.

Užitak je
pravi tu,
gledat mladež
veselu.

Tu su smučke,
sanjke sve,
tamo opet
drugo gle:

Počeo je
zimski san,
skratio se
dugi dan.

Pa u dugu
crnu noć
osjeća se
zime moć.

Poljem našim
leži sneg,
svud se bijeli
dô i brijeg.

Grudaju se
svaki dan,
ne plaše se
izač' van.

Makar grize
zima nos,
glavno da nij'
niko bos...

Pa po snegu
svi na led,
to je slade
nego med...

Сваке године преко поља снежних
кроз белу шуму борова и смреке,
преко замрзлих потока и река,
кроз ткања светлих пахуљица нежних —
пролази деда Божић седе браде
и нашем селу тихо се прикраде.

И сваком дому за уздарје преда:
деци играчке, гицу и слаткише,
јабуку која на душу мирише,
ораха, грождја и слаткога меда; —
старима кожух и одела чиста
и да дом цели од радости блиста.

Девојци носи шарена одела,
срмени јелек, кошуљу у везу, —
момцима девојку витку као брезу,
ока гарава и висока чела —
и прстен носи и о свадби снове
и на весели живот младе зове.

Сиротим носи утеху и наду
на боље дане и на правду већу,
болесним здравље, несрећнима срећу,
вреднима добит у корисном раду, —
охолим благоет да душу укрепе,
силнима спознај да од Бога стрене.

А овог пута, добри деда Боже,
другима носи скупе адићаре
а нама подај најскромније даре
које нам рука Твоја дати може:
мир, срећу, правду, слободу и слогу —
и братску љубав у братском роду!

ДАН УЈЕДИЊЕЊА

БОЖИДАР ЈОВЕТИЋ,
Крагујевац

Вековима чамили смо у ропству и тами,
Подносили силу страшних мучитеља.
Пут Голготе наше ми смо ишли сами
Тражећи правду Вишњег Спаситеља.

И ко мирно чека, ко је јак у духу
Томе се молитва испунити мора.
И тко је трпнио страшну таму — глуху,
Једном ће и њега обасјати зора.

Тако и нама, после много века
Посла Бог потомка Војда - Карађорђа,
Посла нам Петра, првога човека
Који ће рају ослободит гвозђа.

И докле трубе јече на све стране,
Сунце се слободе иза брда јавља
И ветар њише олистале гране,
Свако се спрема да дочека Краља.

А Он напред — огресо у крви,
С Александром јашини туђинске ланце
Са сабљом сече и у прах их мрви.
Ослобађа села, градове и кланце.

Напокон рат и ропство преста.
Сунце нам слободе с плавог неба сјаји.
Ал уморном краљу укршта се цеста,
Са једном Он оде, с другом нараштаји.

Од тога времена прође мало лета,
Александар паде к'о противник рата,
У Марсељу међ' толико света,
Паде к'о жртва страшног атентата.

И тада се многа срца земљом лила,
свака се прква чула са звоњењем,
Црна застава због туге се вила
За нашим краљем Пољом и Херојем.

Херојима, што су храбро за нас пали
Нека лака земља, вечни покој буде,
Јер они су своје и животе дали
За комад ове слободне нам груде.

ДОМОВИНО!

Др. В. РАШИЋ,
Београд

Са згаришта, са спалишта
Вековима где си била, —
Ипак си се моћна дигла,
Домовино наша мила!

Освећена, оснажена,
Подигла си своју главу,
И свемоћно сакупила
Своју децу, децу праву.

Ко те диже, миље наше,
Сред љутога кршног боја?
Ко те диже? Реци свима:
»Дигоше ме деца моја!«

Па са децом, твојом децом,
Буди увек, мајко мила,
С њима само можеш бити
Нашег рода права сила!

Не поклизни с тога пута,
Не дај више туђој крви,
Туђој кости ни имену
Да те цепа, да те мрви!...

Пази добро на изроде,
Пази добро на туђине, —
Пази добро сваког оног
Ко ти дође из даљине!

Па се сећај ко те диже,
Ко ће опет посред боја, —
За то кличи, Домовино:
»Са мном, децо, снаго моја!«

А ми ћемо вазда с тобом!
Не кад само сунце грије,
Него с тобом и за тебе
И када нас удес бије!

Док си с нама вредићемо,
Док нас твоја љубав води
И са нашим Богом правде
Живићемо у слободи!

Треба л' крви, треба л' жића, —
Вазда имаш све у нама,
Ти једина, мајко мила,
Мајко наша над мајкама!...

У ЗИМСКО ВЕЧЕ

СТ. М. МУТИБАРИЋ,
Деспот Св. Иван

Пахуље, ко мртвих праведника душе,
васионом круже тихо као време.
Побожну тишину само птице руше
тражећи у жбуњу себи храну: семе...

И шуме и села сад су исте боје...
Испод снежна крова видим светлост лампе.
У собама деца какву шалу кроје
па са деком старим бркова се трампе...

У зимско је вече као гробљем лети:
нигде шума, гласа, све у некој сети,
као да све чека да пахуље стану
па да опет дани сунчани ограну
и да опет шума и поље забруји
од песама које предводе славуји...

Opet vidjeh seoce dragih uspomena
 Nakon teških, mnogih dugih ljeta,
 U duhu tad oživljah davnašnja
 vremena
 Bajnih snova mog djetinjeg sv'jeta.

K'o neopažen putnik srca puna kobi
 Na prag stupih napuštenog stana,
 I u kasnoj svojoj razočaranja dobi —
 Tragove tražih mladenačkih dana.

Vidjeh sobu u koju silazaše noga
 Da me slatkim cjelovom probudi,
 Vidjeh okance sitno nasred doma
 moga
 Otkud gledah kako zora rudi.

Vidjeh badem, gaj i mirisavo cvijeće
 I ko da čuh ševu staru s luga,
 Što na vršku drhtavoga bora lijeće
 I pozdravlja nekadašnjeg druga.

Dvorište, ognjište i stepenice male
 Sve u ovom propalom mom raju,
 Kada prolazih uz njih zboraše mi:
 — Vale; —
 Sve oživje ko negda u maju...
 (Prev. Kljć.)

РАТНИ ДРУГОВИ

Др. В. В. РАШИЋ,
 Београд

Кроз борбе тешке, паклене ватре
 Бранисмо своје, а срце здраво
 Чува нам душу да се не затре
 И кроз Голготу иђасмо право!

Још се држимо! Краљ Петар с нама
 Знамење свето победе праве:
 Ни крш албанских Њега не слама
 Већ му ореол блиста са главе.

А његов Соко води нас, води!
 Дође нам свима к'о Божији дар:
 Олакша Оцу и с нама броди
 Наш млади витез Краљ Александар!

И још нас бодри, снажи и диже:
 »Ратни другови, соколи сиви,
 Са мном све напред, смеру смо ближе.
 А Домовина са нама живи!«

И реч одржа, — а и ми своју!
 Заклетва беше светиња сваком
 И на Голготи као у боју, —
 Хвала ти, Боже, на Краљу таквом!

И Домовина изви се смела
 На част и понос све деце своје,
 Да ведро гледа поносна чела
 И здрави децу, шири и поје!

А када Краљ нам несрећно паде
 Исте се мисли кроз Њега вију!
 И пре но душу Господу даде
 Рече: »Чувајте Југославију!«

Аманет свети и амајлио,
 Сви ћемо увек бити за тебе!
 Нека би сваког Бог узвисио:
 Да у твом добру осети себе!

Југославијо! Злаћана круно!
 О, домовино, мила нам мати,
 Сад срце наше нека је пуно, —
 И нико више нека не пати!

PRVOM DECEMBRU

GOJKO JAKOVČEV,
B e t i n a

Dvadeseta godina našeg ujedinjenja bliža se kraju. Došao nam je prvi decembar. Dan kada se pred 20 godina ujedinilo što je bilo razjedinjeno, oprostilo što je bilo uvrijedeno, pomirilo što je bilo zavađeno. Na Prvi decembar pred dvadeset godina u duhu su vaskrsli svi oni junaci i heroji uma i mača, koji su se borili da jednom ugledaju u bratskom zagrljaju svu braću »prostranoga juga Slovinskoga.« Vaskrsli su svi oni, koji su rado davali svoje živote na oltar domovine. A tih je bilo mnogo. Historija je zabilježila Marka i Miloša, Kosovsku djevojku i čestitog kneza Lazara, Ljudevita Posavskog i Kulina bana, zabilježila je Sibirjanin Janka i Karadorda, Jelačića i Mrkonjića i još mnogo znanih i neznanih. Zabilježila je i onih 1.500.000 srpskih boraca, koji su oslobodili Kosovo, Gvozđ i Kravsko Polje.

Pred dvadeset godina vaskrsli su svi oni i na sveti jugoslovenski praznik u duhu stali pred tadašnjeg regenta Srbije, Aleksandra, i pored živih predstavnika hrvatskog, srpskog i slovenačkog plemena saslušali glas, koji ta tri bratska plemena zauvijek ujedinjuje u jednu nerazdjeljivu državu, današnju našu Jugoslaviju.

Čuli su regentov glas, koji je uputio predstavnicima jugoslovenskog naroda iz bivše Austro-Ugarske Monarhije: »Gospodo odaslanici! Vaš dolazak u ime Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba, dostojnog predstavnika naše široke narodne misli, i vaše saopćenje njegove historijske odluke od 24 novembra, kojom se proglašava državno ujedinjenje svega naroda i sve naše mile namučene, ali slavne otadžbine, ispunilo Me je dubokom radošću.

Primajući to saopćenje, uvjeren sam, da ovim činom ispunjavam Svoju vladalačku dužnost, jer njim samo provodim konačno u djelo ono, što su najbolji sinovi naše krvi, svih triju vjera i svih triju plemena, s obje strane Dunava, Save i Drine počeli pripremati još za vlade blažene uspomene moga djeda, kneza Aleksandra I i kneza Mihaila, ono što odgovara željama i pogledima moga naroda, te u ime Njegova Veličanstva Kralja Petra I proglašavam ujedinjenje Srbije sa zemljama nezavisne države Slovenaca, Hrvata i Srba u jedinstveno kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca.«

Tako je govorio regent, a poslije naš Viteški Kralj Aleksandar I Ujedinitelj. Tako je govorio Junak, koji je svoje mlade dane, svoju mladost, proveo u blatnim šančevima, koji je umjesto tetošenja i popjevaka slušao nad svojom glavom riku topova, štektnje mitraljeza i pucanje pušaka. Tako je govorio Onaj, koji se za ovu zemlju borio, mučio i stradao i koji je napokom sa Svojom krvlju i s riječima »Čuvajte Jugoslaviju« zapečatio sudbinu jugoslovenskog naroda.

A u dvadesetoj godini slobode, na nama je da taj Njegov amanet čuveno kao najdragocjeniju relikviju i da ga takova, čista i neokaljana, predamo budućim našim pokoljenima.

NAPRED, NI KORAKA NATRAG!

PE, naraštajka
S p l i t

Ove znamenite reči izrekao je Tirš s nakanom da budu putokaz u velikom sokolskom radu. Tirš je znao, da će Sokoli i kasnije, kao i za vrijeme njegova života, naići na mnoge zapreke. Znao je, da će te nepogodnosti često teško uticati na sokolski život. Brineći se da zbog toga nikada u sokolskim redo-

vima ne zavlada malaksavost i nepouzdanje u uspjeh, izrekao je ove velike riječi, koje su Sokolima otvorile nepregledne puteve i postale sokolsko geslo. — Veliki uticaj tih Tirševih riječi na Sokolstvo, pokazuju nam bezbrojne žrtve Sokola pri svome osnivačkom radu. Znamenitost i veličinu toga gesla dokazuje nam pobjeda sokolske misli, ogromni uspjeh i neprestano razvijanje sokolskog rada. — Pod ovom Tirševom naredbom radićemo i mi naraštajci, ne obazirajući se ni na kakve zapreke. A kad nas zapitaju što nas potiče na sokolski rad i koji nam je cilj, odgovorićemo sokolskim geslom: Napred, ni koraka natrag!

Slavko Hotko: „K maši“ (lesorez)

OD BETINE DO ŠIBENIKA

GOJKO JAKOVČEV,
B e t i n a

Dne 15 X ove godine, u rano jutro žurno rade neki radnici na seoskom škveru*. Trčkaraju oko navučenog broda, spremaju se da ga porinu u more. I konačno sve je spremno. Radnici su uprli sve svoje sile, i brod je nakon toga popustio i skliznuo u more. Odmah se počelo s opremanjem broda. Nose se vesla, jedro, jarbol, kormilo i t. d. Ranj seoski stanovnici čudom su se čudili, kud se sprema ta mlada garda od 12 mladića. Ali se ti mladići nisu na ništa obazirali; svaki je nosio žurno u brod svoju spremu: gunjeve, kabanice, jastuke i pokrivače, a neki i razne živežne namirnice. I brod je spremljen. Čuđenje sela postalo je još jače, kad su sa strane sokolskoga doma ugledali kako čvrsto, s pjesmom na ustima, stupa četa mladih sokolskih naraštajaca. Došla je na rivu, pokrcala u brod i već je bila spremna da prihvati vesla. Ama, kud će ovi, pitali su znatiželjnici. Pa idemo u Šibenik da igramo odbojku za prvenstvo naše Sokolske župe, odgovorio je jedan od najmladih. E, pa onda srećno. Borite se! Zbogom! Zdravo! i t. d.

Brod se polako udaljuje na četiri vesla. S rive nam mašu rupcima, kapama i rukama. Mi im s broda odzdravljamo. Još jednom čujemo gromki:

Zdravo, i već se polako približujemo susjednom mjestu Tijesnu. Tu se nalazi most ispod kojeg ne možemo proći. Treba da čekamo kratko vrijeme dok se otvori i onda tek da zaplovimo prema Šibeniku. Putem susrećemo mnoge malene brodove, krcate kamenja. Sve pozdravljamo sa — Zdravo. Na isti način nam oni odzdravljaju. Već je dugo da veslamo i vesla nam već počinju biti teška. Ali uto nam dolazi u pomoć naš stari drug: vjetar. Uhvatio nas je po krmi i svom snagom nam napeo već dignuto jedro.

Posjedamo po brodu i sad tek počinje ono pravo veselje sokolske omladine. Uz nas prolazi parobrod. Mi ga pjevajući pozdravljamo. On nam odzdravlja s trokratnim zvukom sirene, što smo popratili sa gromkim: Živio!

Prolazimo blizu raznih primorskih mjestanaca, dok se najzad, nakon 6-satnog vremena ne nademo pred ulazom u šibenski kanal. Sam ulaz u kanal nije vrijedno da ga opisujem, jer je to već učinio u jednom članku »Sokolića« br. Svoboda.

Sunce je upravo zapadalo, kad smo u Šibeniku pristali uz obalu kralja Krešimira. Tu smo se najprije uredili za izlaz u grad, a nakon večere otišli smo korporativno u šibenički sokolski dom, gdje smo prisustvovali sastanku br. naraštajskog odsjeka. Nakon toga smo malo razgledali grad i onda otišli na spavanje, da se odmorimo i da se pripremimo za sutrašnje takmičenje.

* škver = mjesto na kopnu za navlačenje brodova u svrhu popravka i sl.

Osvanulo je jutro dne 16 X. S kratkim zvukom pištaljke voda puta je dao znak za ustajanje. U isti čas se njegova zapovijed i ispunila. Ležaji su pospremljeni i u redu složeni pod brodskim pramcem. Sunce je upravo izlazilo, kad smo se goli umivali na česmi. Nakon odjezbanje jutarnje vježbe, bio je kratak doručak i onda polazak na ljetnje vježbalište br. sokolskog društva gdje će se održati takmičenja. Oko deset časova dao je br. sudac znak za početak takmičenja. Mi smo se naraštajci Betine takmičili s naraštajskim vrstama br. Sokolskih društava Šibenik i Mandalina. Obje vrste su nas zasluženo pobjedile s 2 : 0. Na samom igralištu smo pobjednicima bratski čestitali na uspjehu. Mi sokolski naraštajci sa sela, opazili smo iskreno sokolsko bratstvo i sestrinstvo kod braće i sestara iz grada za vrijeme takmičenja, kad su vatreno navijali za nas. A najposlije ono gromko: naraštajcima Sokolskog društva Betine tri put Zdravo. Tada smo baš osjetili da između Sokola sela i grada ne postoji nikakva razlika; osjetili smo, da smo svi jedno, da jednako mislimo i osjećamo.

I tako su završila takmičenja, na kojima su prvi put, od osnutka Sokola u našem mjestu, nastupili naši naraštajci.

U Šibeniku smo ostali još čitavo popodne i onda se moralo misliti na povratak. Bio je upravo treći sat poslije ponoći, kad smo ostavljali Krešimirov grad, grad slave i ponosa. Već je prošlo dugo vremena što četvorica veslaju. Iz utrobe broda diže se nova smjena. Četiri veslača bunovna od sna, prihvaćaju vesla i polako napreduju. Stani! Što je to napred, ispred nas, povikao je stražar s pramca. U jutarnje svitanje, pri prvim zracima sunca, ispred nas se poput kakvog golemog zida, isprсила u velikim visinama, magla. Brže vozimo k obali, povikali smo i svom snagom stali smo veslati prema kopnu. Jurimo u maglu. S lijeve strane čujemo sirenu nekog parobroda. Daje znakove da se nalazi u magli. Za čas je sve u brodu kao i na nama vlažno. Oko dva sata vozili smo kroz maglu i onda se polako počelo da ukazuje sunce. Još malo pa ćemo stići do našeg sela. Eno Betine, zaviče netko. Hura! Napred k njoj. Uprli smo sve sile i još je jedan sat trebalo dok smo kličući i pjevajući pristali uz seosku rivu, s koje su nas oduševljeno pozdravljala mnoga braća i sestre. Nakon iskrcavanja brat prednjak je sazvao zbor i onda: napred u sokolanu. Uz kolo i svirku tu smo braći i sestrama pričali o našem putovanju do Šibenika i natrag.

Film istiskuje sve druge zabave. Zabave, što nam se daju mehanički, bioskopi, sve više preotimlju maha te istiskuju druge zabave, kao igranke, društvene zabave, akademije, pozorišta, koncerte i t. d. Sigurno merilo u tom je pogledu porez za ulaznice sviju vrsta zabave. Zanimljivo je da sva promena nije jednaka u malim, srednjim i velikim gradovima. Dok je u gradovima sa 10.000 do 20.000 stanovnika posećivanje bioskopa do 1931 god. neprestano raslo, pojavljuje se u svim krajevima već krajem 1920 god. opadanje posete kod ostalih zabava. (Sve to vredi za Čehoslovačku, no neće biti mnogo razlike ni kod nas.) Kriza je u bioskopima bila na višku 1935 god. ako izrazimo posetu bioskopa 1929 god. sa 100, ona je 1935 god. pala na 75, t. j. točno na tri četvrtine. Od tada je poseta rasla brzo te se prošle godine opet popela na visinu 1929 godine. Druge zabave pretrpele su mnogo više štete zbog krize; njihova poseta je pala prema gornjem razmeru na 65, ali se ovaj broj, kad je kriza popustila, nije znatno popravio. Razlika je samo za 4 posetioca. Bioskop, dakle još uvek privlači, a ostale zabave u malim gradovima znatno zaostaju. Još gore je u tom pogledu u osrednjim gradovima, gde je poseta bioskopa 1937 god. već prekoračila brojku 1929 godine, dok je poseta ostalih zabava pala na 61,5.

Navale iz vazduha nisu baš uspešne. Jedni čehoslovački vazduhoplovni časopis opisuje opasnosti koje prete gradovima zbog bombardovanja iz vazduha. U članku se kaže, da može jedna jedinica, koja se sastoji od tri skupine sa po 9 bombardera, svega dakle 27 aeroplana, obasuti površinu od 3,2 km² sa 340 eksplozivnih bomba po 100 kg i sa 200 plinskih bomba iste težine. Jasno je da bi ovo bombardiranje pogodilo u prvom redu zgrade te ih uništavalo, a to samo onda, ako su dani svi uslovi za uspešnu navalu. — Jedan drugi čehoslovački časopis piše, da pružaju izveštaji o dejstvu budućih vazdušnih navala

stanovnicima gradova sasvim pogrešnu sliku. Nije istina da je sudbina grada već zapečaćena, čim se pojavi na horizontu neprijateljska vazdušna flota, jer je nemoguće da bi avijatičari u potpunom miru leteli preko grada te zasuli bombama zgrade što su ih već unapred odredili. Ima priličan broj plašljivaca koji misle da će budući ratovi biti u zaleđu opasniji nego na frontu. List obraća pažnju na iskustva španjolskog građanskog rata, gde su mogućnosti vazdušnih navala iskorišćene već do skrajnosti. Velegrad, kao što je Madrid, već je preko dve godine izvrnut najljućim bombardiranjima iz vazduha, ali još je uvek »živ i zdrav« te nije izgubio svoje stanovništvo. Naprotiv: Madrid ima za četvrtinu više stanovnika nego u početku građanskog rata. Da su Frankovi piloti postigli samo stoti deo uspeha, što ga pripisuju vazdušnim navalama, Madrid bi morao biti već davno razoren do zadnjeg kamena. Čini se, doduše, neverovatno, ali je ipak istina da su Madridani u većoj brizi radi snabdevanja životnim namirnicama nego radi vazdušnih navala. Ne smemo, naravno, omalovažavati aeroplane kao sredstvo za navalu, ali oni mogu s uspehom da navaljuju samo tada, kada protivnik nema nikakvih zaštitnih sredstava. No takve mogućnosti u Evropi nema. Zaštitna sredstva prisiljavaju, dakle, napadača da se drži u visinama iz kojih je bacanje bombi gotovo bez vrednosti. — Jedan između najvećih neprijatelja aeroplana jeste njihova cena. Jedna grupa aeroplana stoji krupnih miliona i gubitak jednog aparata ne da se ni usporediti s gubicima pojedinih vojnika. Svaki pilot, što mu je poverena tako skupocena mašina, dužan je da pre svega da se stara oko njenog spasa te da ne srće u propast pokazujući svoju ličnu hrabrost. U trenutku, dakle, kada počinje da deluje protivavionska odbrana, obično neprijateljski aeroplani umaknu.

Carnuntum će iskopavati. Istočno od Beča (blizu Hainburga) na Dunavu stajao

je nekad važan rimski grad Carnuntum. Sada je izdato naređenje da se grad iskopa, a iskopavanjem počeće u proleće iduće godine. Carnuntum je bio velik rimski vojnički logor, osnovan 75 god. posle Hrista, a oko 400 god. su ga razorili Germani. Oko vojničkog logora naravno s vremenom se razvilo veliko civilno naselje.

10 miliona radio slušača u Nemačkoj. Prvog oktobra o. g. bilo je u Nemačkoj 9,754.677 radio slušača, a prvog novembra bilo ih je već 10,098.188. U oktobru je dakle porastao broj za 343.511 slušača, t. j. 3,5 procenata.

Odeljak za nejelce. Engleska železnička uprava ima nameru da uvede, kraj već postojećih odeljaka za nepušače, odeljke za nejelce. Ovu novost je predložio jedan član donje kuće; on se tužio, da na mnoge putnike upliva vrlo neugodno dejstvo što drugi putnici pred njima razvezuju svoje pakete sa raznim jelima te održavaju dugotrajne gozbe. U javnosti je nameravano uvođenje novih odeljaka pobudilo mnogo odobravanja kod nejelaca.

NOVI MIKROSKOP

Otkriće tajne »vječnoga života« u budućnosti. — Hoće li čovjek živjeti preko 2000 godina.

Svakako napredak tehnike je više nego brz. On se ogleda u mnogim savremenim strojevima, koje znatno olakšavaju čovjekov rad u svim mogućim zanimanjima. Jedna od naročito važnih sprava je mikroskop. Zahvaljujući toj spravi mogli smo da dođemo do značajnih otkrića o starosti zemlje. Vidio se rad i sastojina ćelija i time osnovan rad i potreba svakog bilnog i životinjskog organizma kao i čovjeka. Botaniku, zoologiju i modernu medicinu apsolutno je nemoguće zamisliti bez mikroskopa. Najkraće rečeno mikroskop je sastavljen od sistema leća. Na tubusu imamo dvije vrste leća: jedne prema oku t. zv. okulari i na dnu prema objektu objektiv.

Vrlo je malo ljudi koji znaju da makrokozam — svijet u velikom — potpuno harmonira s mikrokozmozom, svijetom u malom. Pod mikrokozmozom razumijevamo svijet beskonačnosti u beskonačnom prostoru kosmosa. Pojam mikrokozma pretstavlja pojam koji imamo iz onoga što je najmanje i najčešće i nevidljivo. Već od prije Hrista ljudi su znali osnovne pojmove o mikrokozmu, dok mikrokozam je

star možemo reći oko 50 godina, iako je konstruisan prvi mikroskop već oko 1590 godine. Ali tek pred 10 godina ustanovilo se da se najsitniji dijelovi protoni, elektroni kreću srazmjerno u istom ostojanju i brzini kao i sunčev sistem. Već u staro doba naslućivali su nešto o tome pa potječe stara poslovice: »Kako gore tako dole — kako u velikom tako u malom«.

Optička znanost zadnjih stoljeća radila je neumorno na stalnom poboljšanju mikroskopa koji bi nam omogućavali uvid u svijet mikrokozma, dok su opet na drugoj strani konstruisani orijaški teleskopi za prodiranje u svijet makrokozma. Obični svjetlosni mikroskop povećavao je do oko 2000 puta. Najveća teškoća je u osvjetljavanju samog predmeta što je i jasno n. pr. jednu nevidljivu stvar osvijetliti da se poveća za 2000 puta. S ultramikroskopima dobila su se povećanja za čak 6000 puta. No sposobnost ultra-svjetlosnih mikroskopa bila je granica svih mogućnosti. Ona se kretala oko četvrtine svjetlosnog vala. I što je bilo manje od te četvrtine nije se moglo više obuhvatiti ni s najboljim ultra-svjetlosnim mikroskopom, jer ništa se što je manje od mjerila ne da mjeriti mjerilom samim. Međutim moderna tehnika ubrzo je našla izlaz iz toga. Ona je u elektronima našla jezgru protona, pozitona i neutrona.

Elektron je u veličini samo maleni dio prema svjetlosnom valu, pa kako se znalo, da se elektronske zrake koje se proizvode u vakuumu katodnih cijevi, dadu od magnetskog polja isto tako skretati kao što se svjetlosne zrake prelamaju pomoću staklene leće, došlo se konačno na misao da se te elektronske zrake upotrebe za novu vrstu mikroskopa. Leće koje se pri tome upotrebljavaju nisu iz običnog stakla nego se sastoje iz elektromagnetskih polja, koja imaju to svojstvo, da ih se daje mijenjati, pa prema tome i po volji povećavati. Neovisno od neizbježnog istrošenja i najboljeg staklenog materijala odbliještavaju one svoje predmete neobično oštro. Postojala je ipak jedna poteškoća: organski objekti bili su od vakuuma osušeni, a od elektronskih zraka nagriženi. No dugogodišnjim i neumornim radom uspjelo se i to otkloniti: pronašao se način da se objekti zaštite od užarenja, a da ih se očuva i od sušenja vakuuma.

Najveća zasluga da je stvoren elektronski mikroskop pripada profesorima braći dr. H. i E. Ruska. Oni su postupak dr.

Knolla tako usavršili da je danas s modernim elektro-mikroskopom moguće postići povećanje od čak 30.000 puta. Slike su pri tome još tako oštre i jasne, da ih se daje optičkim putem još nekoliko puta povećati tako da se dolazi do fantastičnog povećanja objekta koje iznosi 100.000 puta.

Svojstva elektronskog mikroskopa nisu time iscrpljena. Njihovom pomoću mogu da se proizvode i istraživanja koloidnih rastvorina. Promatranjem rastvora koloidalnog zlata prvi puta je bilo omogućeno da se vide oblici i veličina najmanjih zlatnih dijelica. Kod povećanja od 19.000 puta mogli su se oni još da podvrgnu mjerenju i imali su skoro neshvatljivu »veličinu« od 100 milijuntog dijela milimetra. Naučenjaci V. Borries i Ruska su pomoću kombinacije elektronskog-optičkog i fotografskog povećanja uspjeli da jednu rastvorinu argosuptila povećaju pače 60.000 puta. Ali ni time nisu bile iscrpljene granice mogućnosti. Prema tome spremaju se neslućene perspektive daljnjeg razvoja na ovom području. Neće valjda proći ni decenij pa će optička znanost moći da prodre do ćelija praživota. Ona će tada

imati mogućnost da istraži strukturu i bitnost njihovu i na taj će način dobiti priliku da upozna kako se život raspada u najsitnije dijelove kao i to koji su uzroci starenja. I naglo ulazimo u jednu novu vjerovatnost. Iznaći će se sredstva pomoću kojih bi se stare ćelije imale zamijeniti novim. Tako se čini da će budući mikroskop — ultra neutrinovski — dati znanosti u ruke da produži život čovjeka do 150, 200 a možda čak i do 300 godina.

Fantastične i jedva zamišljive razvoje mogućnosti pružaju sve perspektive. Čovjek će prekoračiti pragove preko kojih mu do danas nije bilo moguće ni zaviriti. Kamen mudraca »Lapis philosophorum« koji je čovječanstvo nekoć izgubilo opet je pronađen. I onaj koji bude imao ključ u rukama i koji bude znao time upravljati biće gospodar svijeta. Ako bude to zlopotrebljavao, srušiće se svijet u prah i pepeo. Put do ovoga je dug, ali je staza vidljiva. Jedna etapa na tom putu je budući neutron mikroskop s kojim će se povećavati i 300.000 puta.

Sve je to budućnost sigurna i ujedno veliki upitnik!

ZA ŠALU

Jednostavno, »Kaži mi, mališane, kako možeš tako zamrljati svoje zadaćnice?« — »Vrlo lako. Valja samo pero dobro umočiti u mastilo!«

Zašto ko peca. »Jedan peca sporta radi, drugi opet iz dosade, profesor iz strasti, ja radi svojih živaca, a zašto ti pecaš?« — »Ja bih hteo da uhvatim ribu!«

Filozofija neuspeha. Profesor: »Kažite mi, gospodine kandidate, kako se moglo dogoditi, da ste na ispitu propali?« — Duboko zamišljen pogleda kandidat svoga profesora te kaže: »Jer je pitati lakše nego odgovarati.«

Ne može se ništa dogoditi. »Uh, lepo sam ti ja uradio,« kaže gospodin Jovo svojoj ženi. »Kad smo prošle nedelje otišli od kuće, zaboravio sam da u kuhinji zatvorim plin.« — »Ne treba da se uzrujavaš!« odgovori žena. »Nema nikakve opasnosti da izbije vatra... ja sam, naime, zaboravila da zatvorim vodu u kupatilu.«

Pošten najmoprimac. Kućegazda: »Dobro, ja ću Vam iznajmiti stan, ako nemate

dece, mačke, psa, kamarince, klavira, radija, pa ni gramofona!« Stranac: »Dozvolite samo da primetim, gospodine gazdo, da imam ja sada jedan par novih cipela, koje malco škripe.«

Zabuna. Gost: »Slušajte, gospodine konobaru, Vi ste se oštetili, kad ste zbrajali ovaj račun!« — Konobar: Kako to?« — Gost: »Vi ste zbrajali i datum, a danas nije 2. nego 3.!«

Nije mu čista savest. Milan: »Molim te, majko, gledaj svakako da dobiješ u ruke očevu maramicu te onda razveži ugao na njoj!« — Majka: »Zašto to, dragane?« — Milan: »Ja... mislim da ovaj ugao vredi za — mene!«

Nema školskog raspusta. Gost: »Zašto toliko plačeš, mali?« — Mali Gojko: »Sva moja braća sada imaju školski raspust, samo ja ga nemam!« — Gost: »E, to je zbilja nesreća! Pa kako da ga nemaš?« — Gojko (ridajući): »Ja... ja... ne... idem... u školu!«

Nema fajde. »Zašto nisi, Jovane, meni kazao, da je onaj nestaško bacao kamenice za tobom? Mesto toga bacaš i ti kamenje za njim!« kaže majka svome nadobudnom sinčiću. — »A zašto bih ja to morao tebi da kažem?« smeje se Jovo. »Ti ne bi pogodila na pet metara ni kuću!«

Sličnost. »Kome je sličan Vaš mali?« — »Oči ima moje, kosa je ženina, nos je sasvim kao u bake, a glas mu je kao automobilski truba!«

Krivo razumeo. Gospodin Pero dođe u lečilište. Ne fali mu doduše ništa, ali zašto ne bi bio jednom i on bolestan! — Prema propisima javi se lekaru u lečilištu koji ga pregleda, propiše mu nekakav lek te kaže: »Evo Vam recept; pazite na dijete te se hranite u restoranu ovde u lečilištu! Uzmite dnevno tri žlice!« — Za nekoliko dana obide lekar gospodina Pera te ga nađe kako leži u krevetu i dremucka. Na stolu opazi veliku gomilu žlica. — »Kako Vaše zdravlje?« upita lekar. »Moje zdravlje? Vrlo dobro; samo ne znam, kako će biti sa žlicama. Čini mi se, da je gostioničar već opazio da mu ih nestaje.«

Sila jačega. »Kako to Marijane, da dobivaš od oca toliko puta batine?« — Marijan: »Jer je jači od mene!«

Oproštenje. »To je nečuveno, gospodine, Vaš sin oponaša iza mene svaku moju kretnju!« — »Oprostite, a ja sam mu već ponovno rekao, neka se ne ponaša tako bedasto.«

Na trgu. Gospoda: »Pošto su jaja?« — Piljarica: »Dinar i po komad. Napukla možete dobiti po dinar.« — Gospoda: »Razbijte mi ih, molim, za deset dinara!«

U lekarnici. »Molim Vas, dajte mi praška za stenice!« — »Za koliko?« — »Izvinite, nisam ih brojila!«

Preterivanje. Marko i Pavle bili su veliki šaljivci. Tako kaže Marko jednoga dana: »Kod nas je bila ove godine takva zima da su ljudima padali biseri iz očiju, kada su plakali, jer se svaka suza odmah smrznula.« — Pavle mu je odmah vratio milo za drago: »Hm, ništa nije nemoguće. Kod nas je bila preklani takva vrućina da su kokoši morale da jedu sladoled, jer bi im se inače jaja u trbuhu skuhala.«

Zadnji put... »Gospodine moj, ja vas pitam danas zadnji put: hoćete li platiti ili ne?« — »Zbilja, danas pitate zadnji put? To mi je vrlo drago. Moram da vam kažem, da ste mi svojim neprestanim ispitivanjem već do zlaboga dosadili!«

Valja biti praktičan. »Kako to, prijatelju, da je Tvoj sin sada specijalista za zube, dok je on uvek govorio da će se specijalizirati za srce?« — »Ja sam ga od toga odvratio. Čovek ima na kraju krajeva ipak samo jedno srce, a zubiju ima preko trideset!«

Lovačka. »Zadnji put si mi pričao o nekim svojim junaštvima iz lova na tigre u Argentini, a danas mi je pričao Ivan, koji je bio tamo deset godina, da u Argentini uopšte nema tigara. Kako je sada s tom stvari?« — »Naravno da ih nema, kad sam ih sve poubijao!«

Priprošt račun. »Kako bi ti sa svojim bratom pravedno podelio tri jabuka što bi ih našao pod drvetom?« — »Vrlo lako! Ja bih otkinuo još jednu jabuku, pa bismo onda dobili svaki po dve.«

Dečija usta. Mali Mijo upita tetku: »Zašto, tetko, mažeš usta te se posipaš brašnom?« — Tetka: »Zato da bi bila lepša.« — Mijo: »Pa zašto onda nisi lepša?«

IZ UREDNIŠTVA

Upozoravaju se sva braća saradnici i sve sestre saradnice na važno upozorenje, koje je priloženo današnjem broju »Sokolića« glede preuređenja savezne sokolske štampe.

Naraštajski deo novog zajedničkog glasila »Soko« uređivaće i nadalje dosadašnji urednik »Sokolića«. Rukopisi neka se šalju dosadašnjem uredniku u Ljubljani.

REŠENJA IZ 11 BROJA „SOKOLIĆA“

Križaljka: V o d o r a v n o : 1) šamar, 5) kolač, 9) ako, 10) oko, 11) Ivo, 12) rosa, 14) knok, 15) a, 16) tudinac, 19) n p, 21) tumač, 22) rt, 23) amor, 25) Daba, 27) iza, 28) ova, 30) oko, 32) bora, 34) orem, 35) Avala, 37) otoka, 38) malinov, 40) dah, 41) noj. — O k o m i t o : 1) šaran, 2) ako, 3) most, 4) ro, 5) ko, 6) Line, 7) avo, 8) čokot, 10 a) Krim, 13) auto, 14) kača, 17) Đuro, 18) nada, 20) Pazov-a, 22) Rakek, 24) marama, 27) Ibar, 29) vo, 31) Omer, 38) ma, 34) Oton, 36) al, 37) on, 39) In.

Križaljka: V o d o r a v n o : 1) električka, 8) vata, 9) voz, 10) oka, 11) Ob, 13) ma, 14) ce, 15) adut, 17) Brasida, 18) ra, 20) Anit, 21) ako, 23) Ajaks, 26) Naso, 28) Anat, 29) oba, 31) ide, 32) debata, 35) an, 36) Ilirija, 37) Tana, 38) t g, 38 a) os, 40) na, 41) Kir, 42) tok, 43) nota, 44) Ivo, 45) Alaf, 46) la, 47) ka, 45) Ani, 50) Saro, 52) I J, 53) da, 55) perika, 57) ots, 59) Sar, 60) novo, 62) čudo, 65) emiri, 67) nas, 68) remi, 70) T T, 71) dragana, 73) četa, 74) av, 75) la, 77) na, 78) ili, 79) ave, 81) inat, 82) prevariti. — O k o m i t o : 1) evociran, 2) lake, 3) eta, 4) ka, 5) I V, 6) Kom, 7) Azana, 11) adana, 12) busija, 15) ara, 16) titani, 19) Aka, 22) osobit, 24) kada, 25) stenografija, 27) obaran, 30) Atina, 32) dikotiledone, 33) eh, 34) aja, 38) titanik, 39) sova, 41) kola, 42 a) ko, 43) na, 47) kap, 48) Ares, 51) orač, 54) atom, 56) Irun, 58) svirač, 61) Oregon, 63) dat, 64) ostaviti, 66) imata, 69) ina, 71) dolap, 74) alat, 76) Avr (Havre), 78) ini, 80) c e, 81) Ir.

Posetnica: Novo mesto.

PRIGODNI SLOGOVNI MOZAIK

SLAVO SVOBODA,
Z a g r e b

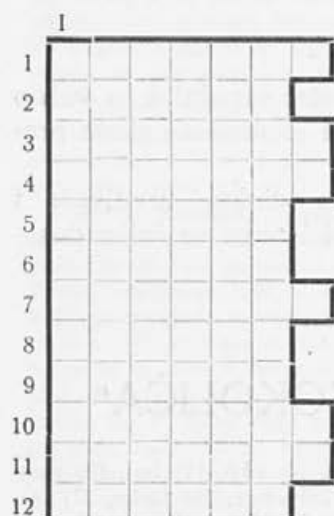
1	2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23	24

Riječi se uvrštavaju prema brojevima. U svako polje dolazi po jedan slog.

8, 9, 10 ljudi koji se bave zanatom; 22, 23, 24 dio godine (akuz); 18, 19 zadovoljno veselo; 12, 13, 14, 15 redakcija; 6, 5 posljednje; 20, 21 neupotrebljenu; 16, 17 sastoji, čestita; 11, 7 velika grupa naroda; 1, 2, 3, 4 stalni primaoci lista. — Od početka do kraja redom čita se želja uredništva.

GEOGRAFSKA POPUNJALKA

ANTONIJE ŠART,
Zagreb

- Grad u Dravskoj banovini.
Mesto u Lici.
Mesto u Slavoniji.
Mesto u Dunavskoj banovini.
Mesto u Drinskoj banovini.
Mesto u Sremu.
Kupalište u Savskoj banovini.
Mesto u Makedoniji.
Mesto u Hrvatskom Zagorju.
Mesto u Savskoj banovini.
Mesto u Hrvatskom Zagorju.
Mesto u Savskoj banovini.

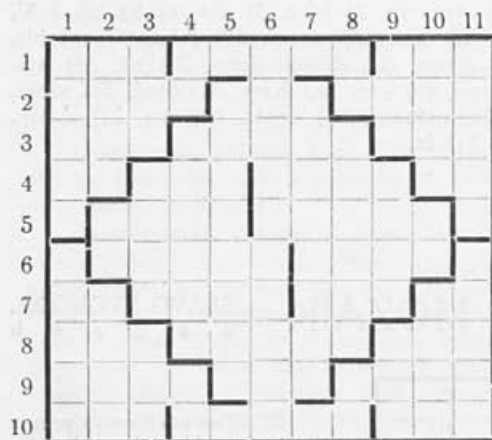
II

Od I—II ime i prezime nedavno preminulog velikog nacionalnog borca (Karcano) i starešina Sokolskog društva Maribor.

РЕБУС

Саставили нараштајци
Сокол. друштва Бешка

Водоравно: 1) гозба — врста чамца — наше острво; 2) грчки подубог — није оштар — грчко слово; 3) оснивач Рима — пољар — мера за време; 4) слобо латинице — велики маршал — паста за зубе — заменица; 5) сугласник — воз — скупштина — сугласник; 6) сугласник — врста накита — наша река — сугласник; 7) 100 м² — река у Француској у надежу — број — заменица; 8) јужно воће — један народ — срећка; 9) производ гласних жица — шуиље гвозђе — Вердијева опера у надежу; 10) река у Бугарској — део времена — цар животиња.

Усправно: 1) чиним да је рубље чисто — I заменик наше организације; 2) корачам — Иницијали творца најсја-

вршеније азбуке — плуг; 3) вечити град — меће се у жалости око руке — оквир; 4) иницијали вође I устанка — једном франц. реком — иницијали једног нашег књижевника; 5) вокал — италијанци у Загребу — вокал; 6) припадник једне словенске земље; 7) вокал — падају лешине — вокал; 8) килограм — ситничари — коњ; 9) заменица — убија дивљач — варош у Француској; 10) један глагол — источњачко божанство — шик одеване; 11) врста материје — вулкан код Нануља.